

УДК 347

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА МУЗИЧНІ ТВОРИ ТА СУМІЖНІ КАТЕГОРІЇ

Кривенко М.О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

На сьогодні цивільне законодавство розвивається у напрямку розширення спеціальних способів захисту порушених суб'єктивних авторських прав на музичні твори. У статті досліджуються питання співвідношення захисту та охорони авторських прав на музичні твори за законодавством України.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інтелектуальна діяльність, музичні твори, авторські права, захист, охорона, порушення прав авторів музичних творів.

Постановка проблеми. Проблеми використання і охорони інтелектуальної власності в наш час набувають особливого значення. Головною причиною цього явища є та обставина, що сьогодні важко уявити сучасний світ без постійно зростаючої кількості об'єктів інтелектуальної власності, багато з яких є не тільки національним, але й світовим надбанням. Дотримання прав авторів у сфері інтелектуальної власності є також одним з показників розвитку демократичного суспільства та інтеграції України у світове співтовариство.

Загальна декларація прав людини відносить авторські права до основних прав людини. Відповідно до ст. 27 Декларації, в якій закріплено, що «кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами; а також право на захист своїх моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних та художніх праць, автором яких він є» [1].

Конституція України у ст. 54 проголосила, що «Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності» [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні ряд питань,

пов'язаних із захистом авторських прав на музичні твори, таких як розмежування понять захисту та охорони музичного твору як об'єкта авторського права, залишаються не достатньо розробленими в науці цивільного права. Відсутність критеріїв розмежування «охорони авторських прав» та «захисту авторських прав» призводить до низького рівня дотримання законодавства в цій сфері. На жаль, більшість сучасних музикантів не обізнані щодо належних прав та можливих способів їх здійснення та захисту. Ці обставини зайвий раз підкреслюють актуальність дослідження цивільно-правових аспектів захисту авторських прав на музичні твори.

Аналіз останніх публікацій. Динамічний розвиток суспільства в наш час неможливий без належного регулювання відносин інтелектуальної власності, то ж природно, що правові проблеми прав інтелектуальної власності перебувають у центрі уваги науковців та практиків, внаслідок чого загальна кількість праць з відповідною проблематикою є значною. Дослідженню даної проблематики присвячені роботи видатних науковців: А.С. Довгерта, І.А. Покровського, Н.С. Кузнецової, О.А. Підпригори, О.І. Харитонової та ін. Однак, спеціального комплексного дослідження в області авторського права з точки зору захисту авторських прав на музичні твори за допомогою цивільно-правового механізму та забезпечення справедливого балансу у вітчизняній юридичній

науці недостатньо. Так, О.В. Жилінковою були досліджені цивільно-правові аспекти реалізації суб'єктами авторського права майнових прав на музичний твір та основні механізми договірної регулювання правовідносин у сфері використання музичних творів [3].

Слід зазначити, що цивільне законодавство розвивається у напрямку розширення спеціальних способів захисту порушених суб'єктивних авторських прав на музичні твори і підвищення відповідальності за вказане порушення.

Мета статті. Формування цілісного наукового уявлення про цивільно-правові механізми розмежування «охорони авторських прав на музичні твори» та «захисту авторських прав на музичні твори».

Відповідно до встановленої мети, необхідно визначити наступні завдання, а саме:

– визначити поняття «охорони авторських прав на музичні твори» та «захисту авторських прав на музичні твори» за цивільним законодавством України.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується підвищенням значення результатів творчої діяльності не тільки в культурній, а й в економічній, соціальній та інших сферах життєдіяльності. Крім того, удосконалення механізмів захисту авторських прав належить до числа проблем, що мають значну науково-практичну цінність. Закріплені в якості основних прав і свобод право на заняття творчою діяльністю, права на доступ до культурних цінностей, освіти, права на інформацію та захисту інтелектуальної власності визначені в Конституції України та виступають правовими гарантіями реалізації приватних, громадських та публічних інтересів у галузі створення та використання музичних творів. Вони включають у себе забезпечення здійснення вільної творчої діяльності та захист результатів, які гарантуються державою.

Авторське право, будучи частиною права інтелектуальної власності, забезпечує правовий захист приватних інтересів творчих доробків авторів музичних творів та інших правовласників, забезпечуючи дотримання суб'єктивних моральних і економічних інтересів. У вирішенні цього завдання у процесі становлення авторського права досягнуті значні успіхи як на міжнародному рівні, так і на рівні національних законодавств. Надійні охорона та захист авторських і суміжних прав на музичні твори вигідні також і країні, тому що усунення недобросовісної конкуренції сприяє поповненню державної скарбниці за рахунок податків. Музичні твори як об'єкти авторського права і суміжних прав, що роблять вагомий внесок у культурний розвиток країни, мають істотне економічне значення для авторів, які їх створили.

Ст. 433 ЦК України [4] та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» до об'єктів авторського права відносить музичні твори (з текстом або без тексту) [5].

Музичні твори виражаються в поєднанні звуків, що утворюють мелодію, і пов'язаних ритмом і гармонією. Вони мають форму ораторій, симфоній, пісень і т.ін. Музичні твори записуються композитором особливими знаками, що дозволя-

ють фіксувати його творчий задум. Нотний запис музичного твору утворює клавір, що являє собою перекладення музичного твору для фортепіано або ж партитуру, що містить всі партії багатоголосого музичного твору.

Права на музичний твір належать його автору, на виконання – виконавцю, на фонограму – її виробнику. Класифікація суб'єктів майнових прав на музичний твір залежить від суб'єкта, творчою працею якого створено музичний твір.

Об'єкти авторського права де-факто обертаються у двох вимірах: в світі речей і у відкритих інформаційних системах. Використання результатів інтелектуальної діяльності у сфері музики набуває значного поширення. Цивільно-правовий механізм виникнення і здійснення авторських прав за своїм правовим впливом має регулятивний характер, цивільно-правовий механізм захисту – правоохоронний. У механізмі виникнення і здійснення авторських прав виділені цивільно-правові засоби регулятивно-статистичного характеру, спрямовані на визначення порядку і умов виникнення авторських прав, і регулятивно-динамічного характеру, спрямовані на визначення порядку й умов здійснення авторських прав.

Музичний твір оприлюднений, так і не оприлюднений, як завершений, так і не завершений, незалежно від його призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо), підпадає під правову охорону, яка поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть, якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

В умовах відсутності ефективних механізмів контролю використання авторських прав на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі музичних творів, виникає загроза масового порушення зазначених прав відповідних суб'єктів. Для усунення цієї проблеми необхідно забезпечити належні умови охорони та захисту музичних творів.

У відповідності зі сформованою традицією прийнято розрізняти охорону і захист прав, однак існує і протилежна точка зору, відповідно до якої поняття охорона та захист прав є синонімами. Н. І. Матузов з цього приводу зазначав наступне: «Охорона і захист суб'єктивного права або інтересу, що охороняється законом – не одне і те ж: охороняються вони постійно, а захищаються тільки тоді, коли порушуються» [6, с. 89]. Протилежної точки зору дотримується Н. В. Вітрук, умовно розділяючи охорону та захист прав і підкреслюючи їх тісний зв'язок, приходиться до висновку про те, що обидва ці явища складають єдине ціле – «охорону (захист) прав» [7, с. 122].

Проаналізувавши ряд робіт видатних вчених з даного питання, слід зазначити, що ці поняття не є тотожними.

Розмежування понять охорони та захисту музичних творів можливо і необхідно здійснювати щодо мети здійснення.

Мета охорони авторських прав на музичні твори – створення державою гарантій правовласнику на належної реалізації права власності (у всіх її проявах – володінні, користуванні

і розпорядженні) на музичний твір як об'єкт інтелектуальної власності.

Мета захисту у разі порушення права власності на музичний твір, невизнання або його оскарження – відновлення або визнання такого права шляхом застосування примусових заходів державними органами або шляхом самозахисту правовласника музичного твору як об'єкта інтелектуальної власності. Вітчизняне законодавство містить самостійні норми, присвячені охороні та захисту авторських прав в цілому, спробуємо визначити норми, характерні для охорони та захисту музичного твору.

У широкому значенні поняттям «охорона прав» охоплюється вся сукупність заходів, що забезпечують нормальний хід реалізації прав на музичний твір. У це поняття включаються заходи правового, економічного, політичного, організаційного характеру, спрямовані на створення необхідних умов для реалізації суб'єктивних цивільних прав на музичні твори.

При вчиненні правомірних дій загальні регулятивні цивільні правовідносини трансформуються у конкретні регулятивні цивільні правовідносини. Натомість, при порушенні змісту загальних регулятивних цивільних правовідносин виникають конкретні охоронні цивільні правовідносини [8, с. 381].

Підставою виникнення права на захист є порушення суб'єктивного права або інтересу, що охороняється законом, у правових актах, включаючи міжнародні договори, спостерігається різний підхід до розуміння порушення авторських прав. В одних випадках під порушенням розуміється будь-яке невиконання вимог закону, в інших випадках поняття порушення авторських прав звужується і включає тільки незаконне розповсюдження примірників творів (музичних).

У розділі 4 Закону визначено ряд питань, що стосуються безпосередньо захисту авторських прав, які ми можемо застосувати і до захисту прав на музичні твори [9].

Під способами захисту прав, як правило, називають закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких відбувається відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав та вплив на правопорушника [10, с. 244; 11, с. 256-257].

Отже, до способів захисту авторських прав на музичні твори слід віднести:

1. Превентивно-припинні способи захисту авторського права та суміжних прав на музичний твір:

- визнання права на музичний твір;
- припинення дії, яка порушує право чи створює загрозу використання музичного твору або його частини;
- заборона дій, що порушують право чи створюють загрозу порушення музичного твору або його частини;
- припинення підготовчих дій, спрямованих на порушення авторського права суміжних прав на музичний твір;
- зміну та припинення правовідношення щодо музичного твору;
- заборону поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права суб'єктів права власності на музичний твір.

2. Відновлювальні способи захисту авторського права та суміжних прав на музичний твір:

- визнання правочину щодо використання музичного твору недійсним;
- примусове виконання обов'язку в натурі у випадку порушення прав.

3. Компенсаційні способи захисту авторського права та суміжних прав на музичний твір:

- відшкодування майнової шкоди як спосіб захисту авторського права і суміжних прав (означає можливість відшкодування як реальних збитків, так і неотриманих доходів).
- компенсація немайнової шкоди.

У Законі визначені ряд об'єктів, які повністю або частково підпадають під охорону або на які охорона не розповсюджується (наприклад, до них відносяться твори народної творчості (музичний фольклор) [12].

Висновки. Отже, слід зазначити, що порушенням авторських прав на музичні твори слід розуміти використання музичних творів, що охороняються законом, без дозволу правовласника, крім випадків, встановлених законом. Цивільно-правовий механізм захисту авторських прав на музичні твори існує і діє у поєднанні з іншими засобами охорони, тобто, він є одночасно і структурним елементом охорони приватних, громадських та публічних інтересів авторів (та інших суб'єктів) музичних творів. Слід визначити, що «охорона авторських прав на музичні твори» є базовим по відношенню до «захисту авторських прав на музичні твори».

Список література:

1. Загальна декларація прав людини: Електронний ресурс: Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
3. Жилінкова О.В. Договори в сфері реалізації майнових прав на музичний твір. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2007.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356.
5. Про авторське право і суміжні права // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст. 64.
6. Матузов Н.И. Правовая система и личность. – Саратов, 1987. – 224 с.
7. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности. – М.: Норма, 2008. – 448 с.
8. Харитонов С.О. Цивільні правовідносини: моног. / С.О. Харитонов, О.І. Харитонova. – 2-ге вид.перероб. і доп. – Одеса:Фенікс, 2011. – 456 с.
9. Про авторське право і суміжні права // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст. 64.
10. Гражданское право / Под ред. Ю.К. Толстого А.П. Сергеева. – СПб.: Теис, 1996.

11. Цивільне право України: Підручник: У 2 т.: Т. 1 / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова та ін. / За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
12. Про авторське право і суміжні права // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст. 64.

Кривенко М.О.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ЗАЩИТА АВТОРСКИХ ПРАВ НА МУЗЫКАЛЬНЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ И СМЕЖНЫЕ КАТЕГОРИИ

Аннотация

Гражданское законодательство Украины развивается в направлении расширения специальных способов защиты нарушенных субъективных авторских прав на музыкальные произведения. В статье исследуются вопросы соотношения защиты и охраны авторских прав на музыкальные произведения по законодательству Украины.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, интеллектуальная деятельность, музыкальные произведения, авторские права, защита, охрана, нарушение прав авторов музыкальных произведений.

Kryvenko M.O.

National University «Odessa Law Academy»

COPYRIGHT PROTECTION FOR MUSICAL WORKS AND RELATED CATEGORIES

Summary

The civil legislation of Ukraine is developing in the direction of extension special ways which will be protect the violated subjective copyright in musical works. The article studies the relation questions between defense and copyright protection on musical works under the Ukraine legislation.

Keywords: intellectual property, intellectual activity, musical works, copyright, defence, protection, violation of the rights of authors of musical works.